

**GRAD KOJEM NEMA SMISLA IŠTA
PORICATI ILI NAMETATI¹**

**THE CITY TO WHICH DENYING OR
IMPOSING ANYTHING IS SENSELESS²**

Sažetak

*Tekst je prikaz knjige Ismeta Bušatlića **Kraljevski grad pod sultanima: Jajce 1528–1878**. – Jajce: Medžlis islamske zajednice, 2011, 364 str.*

Summary

*The text contains a review of a book by Ismet Bušatlić **The Royal City under the Rule of Sultans: Jajce 1528-1878** – Jajce: Majlis³ of the Islamic Community, 2011, 364 pgs.*

Čitalac koji je iole upućeniji u tematske okvire izdavaštva naučne knjige svjestan je činjenice da oskudijevamo opsežnijim monografijama bosanskih gradova. Skoro sve koje su uračene nakon 2. svjetskog rata imale su zajednički nedostatak: najmanje je obrađen pet stoljeća dug osmanski period bosanske historije.

Ono što je nekad radio Hamdija Kreševljaković, nastavio je Sulejman Smlatić priložima o pojedinim gradskim sredinama (ali je

¹ Tekst je prikaz knjige Ismeta Bušatlića *Kraljevski grad pod sultanima: Jajce 1528–1878*. – Jajce: Medžlis islamske zajednice, 2011, 364 str.

² The text is review of book by Ismet Bušatlić *The Royal City under the Rule of Sultans: Jajce 1528-1878* – Jajce: Majlis of the Islamic Community, 2011, 364 pgs.

³ Majlis –an Arabic term denoting "a place of sitting". Here it is used in the context of "secretariat". (Translator's note)

njegova monografija Velike Kladuše, npr., ostala neobjavljena pored one koju je uradio Aleksandar Ravlić).

Dio stručnog tima koji je radio na ranijoj monografiji Rogatice pokušao je bar sitnijim priložima osvjetliti taj period, iako je malo i ovo što je doneseno u nedavno objavljenoj monografiji.

Visoko je prije više decenija uradilo monografiju do osmanskog perioda, sad se pokušava raditi dalje.

Šefkija Mutevelić je Tuzlu u istom periodu pokušao donekle da predstavi kroz „historijske minijature“.

Nakon Skarićevih radova i obrađenog 16. stoljeća Sarajeva od Behije Zlatar drugi autori tek rade na pojedinim segmentima u slijedećim stoljećima.

Imamo i nedavno objavljenu manju monografiju Goražda, monografskog tipa, uračena djela o Konjicu, Mostaru, Gradačcu...

Radi se, dakle, ali sa još uvijek neujednačeno praćenim zahtjevima pisanja monografija i samo zahvaljujući raspoloživim izvorima. U takvim okolnostima i trudom autora dr. Ismeta Bušatlića krajem prošle godine smo dobili djelo monografskog tipa o Jajcu koje se, kako autor sam kaže, „može zvati Hrvojevim, Hercegovim, kraljevskim, banskim, sultanskim, ćesarskim i AVNOJ-evskim gradom“, da nema potrebe, a ni osobitog smisla da mu se išta od toga poriče ili nameće, da je „bilo ono što je bilo i jest ono što jest, ma kako ga zvali, a bit će ono što ova i buduće generacije od njega naprave.“ Autor Bušatlić u samom predgovoru objašnjava kako je došlo do razvoja ideje i koncepcije djela, koje u konačnici čine slijedeća poglavlja: *Tvrđava i posada, Grad i gradske mahale, Vakufi, Kadiluk Jajce, Muftiluk Jajce, Gradska privreda, Nahija Jajce, Seoska privreda, Školstvo i obrazovanje, Skriptorij, Lijepa i mudra riječ, Memorijalni spomenici*. No, vjerovatno je najveća vrijednost ovog djela u donošenju niza informacija iz izvora koji mogu biti poznati stručnjacima, npr., kroz čitanje sitnijih priloga u časopisima i sl., ali čitalac, istraživač ili zainteresovani lokalni patriota, koji želi u glavi stvoriti pravu sliku o jednoj sredini kao što je Jajce pod sultanima, u ovoj knjizi će na jednom mjestu naći i tlocrt Kizlaragine džamije, i

prihode jajačkog vakufa, i iznos ušura od kupusa i luka, i detalje o životu i radu Nikole Lašvanina i još mnogo toga.

Nakon iščitavanja možemo zaključiti da ovo djelo nije udžbenik, iako je tekst faktografski precizan. Prije bi se moglo reći da je jedna vrsta historijske monografske čitanke za širu upotrebu, jer svaki doneseni izvor predstavlja čvrstu kockicu u tematski i donekle hronološki praćenom stvaranju mozaika grada Jajca pod sultanima. Kroz cijelu paletu fragmentarnih prikaza koji tretiraju pojedine aspekte prerastanja Jajca iz jedne administrativne jedinice u drugu, gradsku i seosku privredu, školstvo i obrazovanje, kulturno naslijeđe i slično – čak i bez čvrsto osmišljenog poveznog tkiva – autor donosi vrijedno djelo sa kvalitetnim izborom izvora i literature bitnih za razumijevanje zacrtanog cilja.

Iskustvo rada ovog autora koristit će i drugim potencijalnim autorima koji trebaju uočiti korisne smjernice u svom budućem radu. To je posebno važno u okolnostima današnjeg naučnog stvaralaštva i historiografije posebno. Svjedoci smo stalne boljke kroz pristup radu uz osjećaj nezainteresovanosti za ono što rade, istražuju i pišu drugi o nama. Jedan japanski braćni par, naprimjer, u Turskoj radi na sarajevskim sidžilima, ali se teško ko može pohvaliti da je danas upoznat sa rezultatima njihovog rada; dr. Fikret Karčić je nedavno iznio podatak da je prema njegovim saznanjima u inostranstvu objavljeno 60-ak magistarskih i doktorskih radnji koje se odnose direktno na bosanski prostor. U tom se kontekstu možemo podsjetiti na jedan broj katastarskih popisa na kojima i autor Bušatlić zasniva veliki dio ovog djela, a koji se prevode posljednjih godina u Istanbulu, dok kod nas oni odavno prevedeni stoje u arhivu ministarstava! Nedavno je Melita Rastoder u Istanbulu odbranila doktorsku radnju o identitetu muslimana Crne Gore i Bosne i tu knjigu, naravno, nemamo u korpusu *Bosniace*. Upitamo li se šta je problem, nema sumnje da ćemo doći do zaključka da isključivo radimo u lokalnim koordinatama, bez uvida u to šta se istražuje vani! Karakteristični smo u cjelini po svojevrsnom autizmu koji nas je začahurio u granice do Drine, Save i slično, pa smo jednostavno ostavili po strani cijele korpuse stanovništva koje je iz različitih razloga završilo van tih granica.

Radeći kao koautor u priređivanju najstarijeg popisa live Bosne iz 1468. godine, pratila sam kulture koje se oporezuju pa mi je bilo

drago kad sam vidjela da autor Bušatlić, govoreći o vinogradarstvu, naglašava kako je ta kultura skoro pa iščezla, ostala tek sačuvana u brojnim toponimima u i oko Jajca. Još bi mi bilo draže da slijedeći korak bude da se vidi da li su tu kulturu ili neku drugu ponijeli katolici iz Bosne koji danas žive u devet sela u okolini Pečuha ili Sigeta i koji sebe nazivaju Bošnjacima ili Šokcima! Ili zašto se ne bi razmislilo da li je sjeme tikve u Jajce doneseno iz Misira pa se tikvenica pita često u tom kraju zove „misirača“ u odnosu na tikvu koja se u nekim krajevima zove „budimka“ („stambolku“ da i ne spominjemo).

I u ovom djelu se može naići na detalje preko kojih ne bi trebalo preći olahko, jer su široko ljudski i civilizacijski: kako, npr., Mustafa Hurremi, jajački kadija, prepisivač i pjesnik s kraja 17. i početka 18. stoljeća, Sarajlija po rođenju, gleda kao kaznu imenovanje za skupljača poreza. Tri puta je on zbog izdržavanja prisiljen bio preuzeti tu funkciju, ali je ostalo zabilježeno kako on iz dna duše moli: „Bože, ne dozvoli da budem kašnjen i četvrti put da skupljam porez od naroda!“ Ono što posebno prijatno iznenađuje već u samom predgovoru, mimo posve tačne konstatacije koju nosi, jeste jedan skoro lirski izlet autora kad opisuje kako svi periodi jajačke historije nisu podjednako izraženi i obrađeni, nisu jednako privlačili pažnju istraživača. Tako on to poredi sa opisima Vrbasa, npr., za kojeg kaže da „nehajno teče ispod grada, i na kojeg nije potrošeno onoliko mastila koliko na Plivu koja poskoči kad ga ugleda, da bi mu u njedrima nestala.“

Dužni smo naglasiti svakako da bi dalji korak u eventualnim narednim izdanjima bilo ispravljanje nekih tehničkih nedostataka (primjećuje se da odabir dobrog ali teškog papira kašnjava autora i visokim poštarinama u slučaju slanja, potreban je i veći zahvat u ujednačavanju fusnota, varijanti termina i sl.), ali ako uzmemo da je najvažnija uloga knjige da potakne čovjeka da misli, onda je i ova knjiga ispunila tu zadaću.